

ASPECTS CONCERNING THE RELATIONS BETWEEN TRANSYLVANIA AND POLISH-LITHUANIAN UNION DURING THE REIGN OF GEORGE RÁKÓCZI I

Ciprian Rad, PhD, "Inochentie Micu" Greek-Catholic High School, Cluj-Napoca

Abstract: : In its attempt to integrate Transylvania into a anti-Habsburg alliance George Rákóczi I continued to promote Gabriel Bethlen's foreign policy. Since the beginning of his reign, George Rákóczi I had been confronted with a number of issues related to its authority and legitimacy challenges. In these circumstances, although in subordination of the Sultan, Rákóczi I turned towards the opponents of the turcs in order to make alliances in Europe. An Ottoman campaign towards the Poles, which would have required of him to participate, would have ruined his image and would have isolated him in case of a conflict with the High Porte. Rákóczi has done everything in his powers to find reconciliation, thus contributing to the peace of 1634, between the sultan and the king Vladislav IV. The Ottomans, who saught the Prince as an uncomfortable and naturalized pole, grew an even greater feeling of resentment towards him at the announement of the Prince refusing to participate in the campaing against the Poles, which threatened the stability of the region. The appreciations George Rákóczi enjoyed in Poland and its friendly relations with the Noble Republic are reflected also in the recommendations that he gave to romanian rulers to obtain favours from the king or from high polish officials. The marriages were also used as a good opporuntity to have meetings and sign new treaties, which played an imporatan role at that time. Thus, at the wedding of George Rákóczi II, the heir to the transylvanian throne, with Sofia Bahtory (whose mother was polish) there were a number of nobles from the Polish-Lithuanian Kingdom present. Is it well known the role played by the prince of Transylvania, who acted as an intermediary to the marriage between Maria Lupu, the daughter of Vasile Lupu, and Janusz Radziwill. The entrance of Transylvania in the Thirty Year's War has changed the relations between these two states, Vladislav IV being rather an enemy of the Otomans than to the Habsburgs, who was more closely related. At the end of his reign, Rákóczi I even dreamed of becoming King of Poland which in turn leaving the myth of Polish Crown turn to his family as a curse.

Keywords: Relations, Polish-Lithuanian Commonwealth, correspondance, treaty, stability.

Secolul al XVII-lea este o epocă a mutațiilor în istoria Europei Centrale și de Est. Atunci s-au pus bazele unei noi stări de lucru care va domina această parte a Europei pe durata următoarelor două secole. Această perioadă istorică se distinge printr-un relativ echilibru de forțe, prin ponderea tot mai mare a „rațiunii de stat” și prin diversitatea tendințelor politice.¹ Pentru istoria Transilvaniei secolul al XVII-lea reprezintă o perioadă deosebită încadrată de domnia lui Mihai Viteazul și instaurarea regimului habsburgic. În prima jumătate a secolului al XVII-lea, la adăpostul ocrotirii turcești s-a putut dezvolta un stat transilvan care a reușit să se afirme și în plan internațional, având la cârmă personalități de importanța lui Gabriel Bethlen (1613-1629) sau a lui Gheorghe Rákóczi I (1630-1648).² Inclusă în *dar-al-ahd*, Transilvania avea un statut privilegiat ceea ce i-a permis să ducă și o politică externă activă, desigur, în limitele permise de către puterea suzerană. La rândul său Uniunea polono-lituaniană (1569) a evoluat după stingerea dinastiei Jagiellone (1386-1572) pe un „drum original” spre o Republică nobiliară în care potrivit principiului „viritim” propus

¹ J. A. Gierowski, „L'Europe Centrale au XVIIe siècle et ses principales tendances politiques”, în *Доклады Конгресса*, tom I, Moscova, 1973, p. 106.

² I. Lupaș, „Sfârșitul suzeranității otomane și începutul regimului Habsburgic în Transilvania”, în *Analele Academiei Române*, Memoriile Secțiunii Istorice, Seria III, tom XXV, Mem. 19, 1943, p. 807.

de către cancelarul Ioan Zamoyski, orice nobil polon avea dreptul de a participa la alegerea regelui și de a fi ales. „Libertățile de aur” precum „liberum veto” sau „rokosz” au împins Uniunea polono-lituaniană pe un drum invers decât cel parcurs de alte state. În loc să se îndrepte spre absolutism regalitatea a continuat să-și piardă privilegiile în detrimentul nobilimii, ceea ce a favorizat prăbușirea sa. Istoria principatului Transilvaniei este legată de Polonia încă de la începuturile sale prin regina Isabela Zápolya (fiica regelui Sigismund I Jagiełło, al Poloniei) și apoi prin Ștefan Báthory care reușește să obțină coroana poloneză. La acest moment de glorie al Principatului se vor raporta cei mai importanți principii ai Transilvaniei din secolul al XVII-lea care se considerau îndreptățiți să emită pretenții la tronul polonez ori de câte ori se ivea un prilej favorabil. În secolul al XVII-lea relațiile dintre cele două state cuprindeau întreaga sferă a activităților economice, sociale, politice și culturale ale societății.

Atât principatul Transilvaniei, cât și Uniunea polono-lituaniană au atins apogeul dezvoltării și consacării lor în prima jumătate a secolului, pentru ca în primul deceniu al celei de-a doua jumătăți a veacului să-și înceapă declinul ireversibil. Uniunea polono-lituaniană a fost statul care a menținut echilibrul de putere în Europa Centrală și de Est, iar prăbușirea sa a însemnat modificarea raportului de forțe din această parte a continentului. Transilvania, în schimb, în scurta sa existență ca principat autonom, a încercat să-și consolideze statutul și, în același timp, să obțină recunoașterea sa în plan internațional. În acest context, relațiile cu puternicul său vecin nordic păreau să fie una dintre soluțiile care să ajute la atingerea acestor obiective.

Principele Gheorghe Rákóczi I a continuat politica externă a lui Gabriel Bethlen,³ deși s-a confruntat, la începutul domniei, cu o serie de probleme legate de contestarea autorității și a legitimității sale, atât în plan intern, cât și extern. În aceste condiții, era firesc să se orienteze spre polonezi, singurii care puteau să-l ajute, mai ales în cazul unui conflict cu puterea suzerană sau cu Habsburgii.⁴ La 19 septembrie 1632, principele era asigurat că polonezii erau o soluție viabilă și că nu îl păștea niciun pericol din partea lor, vorbind chiar despre un ajutor de 10 sau 16000 de oameni din partea acestora, în caz de nevoie, împotriva turcilor.⁵ După ce a înlăturat primejdia care îl amenința, din partea pretendentului David Zolyomi, Gheorghe Rákóczi și-a îndreptat atenția spre asigurarea liniștii, în plan extern. O campanie otomană împotriva polonezilor, la care ar fi fost obligat să participe, ca supus al Înaltei Porți, i-ar fi stricat imaginea și l-ar fi izolat în cazul unui conflict cu aceasta. Interesul principelui era să împiedice cu orice preț acest război. Prin urmare, Rákóczi a depus toate eforturile pentru a-i împăca, contribuind la încheierea păcii din 1634, dintre sultan și regele Vladislav al IV-lea. El a adus la cunoștință regelui polon intențiile turcilor, căutând să obțină și sprijinul Curții de la Viena, pentru cazul în care, Uniunea polono-lituaniană n-ar fi rezistat. În martie 1634, sultanul i-a poruncit lui Rákóczi să se pregătească de campanie, dar el a ordonat concentrarea trupelor ardelenene abia pentru ziua de 15 mai, în Țara Bârsei, la Sebeșul săsesc și la Oradea,

³ I. Keul, *Early Modern Religious Communities in East-Central Europe. Ethnic Diversity, Denominational Plurality and Corporative Politics in the Principality of Transylvania (1526-1691)*, Leiden și Boston, 2009, p. 187.

⁴ I. Hudiță, *Histoire des relations diplomatiques entre la France et la Transylvanie au XVIIe siècle (1635-1683)*, Paris, 1927, p. 32.

⁵ *Monumenta Comititalia Regni Transsylvaniae*, vol. IX, Budapesta, 1881-1898, p. 303, în continuare *MCRT*.

anunțându-i pe polonezi de intențiile otomanilor.⁶ Refuzul principelui de a participa la expediția împotriva polonezilor a crescut și mai mult antipatia otomanilor față de acest principe incomod, care amenința stabilitatea regiunii, „În martie 1634, sultanul trimise o solie la principele Rákóczi tatăl, pentru ca acesta să plece îndată cu oastea sa, împreună cu alte oștiri rânduite pentru aceasta, împotriva polonezilor. Deoarece Rákóczi era un domn iubitor de pace și nu-i plăcea să facă vărsare de sânge, el își ceru iertare la Poartă, spunând că nu este îndreptățit să facă aceasta și că, de data asta, îi este peste putință să plece din țară. Când solii îi aduseseră sultanului știrea că Rákóczi respinge cererea, el se mânie pe principe și porunci ca Murteza, pașa din Timișoara, să pornească neîntârziat spre Transilvania, pentru a-l nimici pe Rákóczi”.⁷ Și Ioan Kemény vorbește în memoriile sale despre relațiile de prietenie și bună vecinătate, cel puțin în aparență, dintre Vladislav al IV-lea (1632-1648) și Gheorghe Rákóczi I, de la începutul domniei acestuia, fără a exista însă o înțelegere mutuală între părți. „În situația asta nevoită am putut avea mult și bine parte de vecinătatea creștină a polonezilor, cu care principele era *sincere addictus* și țara, întodeauna, prietenă; cu toate multele noastre nădejdi, ei nu numai că nu ne-au dat un alt soi de ajutor, dar ne-au îngăduit foarte anevoie să luăm, chiar cu leafă, două sau trei sute de călăreți”.⁸ Solia trimisă de Rákóczi, în 1634, în Polonia, a avut ca misiune obținerea unei promisiuni din partea regelui polon ca, în cazul încheierii păcii cu otomanii, să o facă în așa fel, încât polonezii să-i poată acorda ajutor, dacă armatele turcești s-ar îndrepta împotriva sa.⁹ Pregătind campania împotriva Uniunii polono-lituaniene, Abaza pașa avea nevoie de garanția fidelității Țărilor Române extracarpatice și a Transilvaniei, însă lipsa de încredere în domnitorii români și în principele transilvan l-au determinat, în aprilie 1634, să solicite sultanului înlăturarea lor. Neîncrederea în conducătorii celor trei țări poate fi justificată prin „teama creștinilor căroră nu le convenea o vecinătate barbară”¹⁰ și care s-ar fi solidarizat împotriva Porții, în cazul unui succes al acesteia împotriva polonezilor. Abaza pașa a încercat să profite de războiul dintre polonezi și moscoviți pentru a extinde autoritatea Porții în sudul Uniunii polono-lituaniene, dar campania sa s-a dovedit un adevărat fiasco¹¹ obligând chiar Istanbulul să se dezică de această acțiune. Eșecul campaniei otomane din Polonia, coroborat cu capitularea rușilor la Smolensk (în februarie 1634) și încheierea păcii polono-ruse, în iunie 1634, la Polanowo, au pecetluit soarta lui Abaza Mehmed, care a fost executat și înlocuit cu Murteza pașa, al cărui rol era de a readuce pacea la frontiera nordică a Înaltei Porți. La negocierile din tabăra lui Murteza pașa, polonezii au adoptat, în preliminarii, o poziție conform căreia turcii nu trebuiau să împiedice acțiunile Transilvaniei, fapt ce putea da de bănuț în legătură cu fidelitatea principelui.¹² Înțelegerea la care s-a ajuns era asemănătoare celei din 1623; se insista ca polonezii să trimită daruri prietenești (hedaya) hanului Crimeii, conform vechilor uzanțe, și să rezolve chestiunea cazacă. Turcii se angajau, în schimb, să-i mute pe tătarii din Bugeac și se garanta libertatea

⁶ V. Motogna, „Epoca lui Matei Basarab și Vasile Lupu”, în *Cercetări istorice*, An XIII-XVI, nr. 1-2, Iași, 1940, p. 470.

⁷ G. Kraus, *Cronica Transilvaniei 1608-1665*, București, 1965, p. 90.

⁸ I. Kemény, *Memorii*, Cluj-Napoca, 2002, p. 176.

⁹ I. Sârbu, *Relațiile externe ale lui Matei Vodă Basarab 1632-1654*, Timișoara, 1992, p. 33.

¹⁰ A. S. Radziwill, *Memoriale rerum gestarum in Polonia 1632-1656*, tom II 1636-1639, Warszawa, 1970, p. 29.

¹¹ E. Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. XV/2, București, 1894, p. 998, în continuare Hurmuzaki.

¹² I. Sârbu, *op. cit.*, p. 34.

comerțului. În perioada următoare, raporturile dintre Gheorghe Rákóczi I și Polonia au continuat să fie amiabile, în condițiile în care locul lui David Zolyomi a fost luat de un pretendent mult mai puternic și mai influent, Ștefan Bethlen, fratele regretatului principe Gabriel Bethlen, iar Rákóczi avea nevoie de și mai multă siguranță la frontiera nordică a principatului său, întreținând, în acest sens, o bogată corespondență, în special cu protestanții din regatul apostolic. Între acuzele pe care Ștefan Bethlen i le aducea, la Poartă, principelui era și aceea că avea indigenatul polon.¹³ Aprecierile, de care se bucura principele Gheorghe Rákóczi I în Polonia și relațiile de prietenie pe care acesta le avea în Republica nobiliară, sunt reflectate și de recomandările pe care le dădea domnii români pentru obținerea unor favoruri de la rege sau de la înalți demnitari polonezi. O dovadă, în acest sens, este și scrisoarea lui Matei Basarab către marele hatman al Lituaniei, din 11 martie 1636, în care îi spune acestuia că știe că „este legat prin legături de prietenie cu principele Transilvaniei, Gheorghe Rákóczi” și prin care îl roagă să-l vorbească de bine pe lângă regele Poloniei.¹⁴ În anul 1636, pe fondul conflictelor cu Ștefan Bethlen, susținut de către otomani, pentru tronul principatului, Rákóczi a încercat să obțină sprijinul Poloniei împotriva Porții. Confruntarea dintre Ștefan Bethlen și Gheorghe Rákóczi I a început în primăvara anului 1636, iar în iunie, turcii l-au luat sub ocrotirea lor pe răsculat, oferindu-i ajutor împotriva lui Rákóczi. Situația precară a principelui ardelean se vede din actele ce ne-au rămas, în legătură cu soliile, prin care el cerea ajutorul polonilor. Într-o instrucțiune din 14 iunie 1636, adresată de Rákóczi trimisului său, la regele Poloniei Vladislav al IV-lea, marele hatman al coroanei Konięcpolski era rugat să trimită câteva detașamente la granița Poloniei¹⁵ cu Moldova, pentru ca domnitorul Vasile Lupu și tătării „să nu îndrăznească a porni împotriva Munteniei și Transilvaniei, ci să fie îngrijorați de propria lor soartă”.¹⁶ Principele îl ruga pe hatman să pregătească o trupă de 1000-2000 de cazaci, pe care să o poată trimite, la nevoie, în ajutorul Transilvaniei. Răspunsul hatmanului s-a mărginit numai la niște generalități.¹⁷ În momentele dificile, ajutorul a venit însă de la domnitorul Matei Basarab, care se temea că el va fi următoarea țintă a otomanilor, după alungarea lui Rákóczi de pe tronul Transilvaniei.¹⁸ La 16 septembrie 1636, sultanul a emis firmanul de destituire a lui Rákóczi, cerând stărilor să aleagă un nou principe. Probabil că principele fusese informat mai devreme de iscoadele și prietenii săi de la Istanbul, din moment ce la 15 septembrie trimise deja un sol la hatmanul cazacilor, pentru a-l ruga să-i mobilizeze pe cazaci,¹⁹ pentru a-i ține în loc pe moldoveni și pe tătari și să-i trimită ajutor, așa cum a dispus regele.²⁰ Poarta era la curent, probabil, cu aceste negocieri, iar o înțelegere între Transilvania și Polonia căroră să li se alăture împăratul și, eventual, Țările Române extracarpatice i-ar fi putut crea serioase probleme. Acesta este motivul pentru care, după înfrângerea oastei otomane, în bătălia de la Salonta, din 30 octombrie 1636, la care se adaugă

¹³ S. Andea, A. Andea, „Principatul Transilvaniei în vremea Rákóczeștilor”, în *Istoria românilor*, vol. V, București, 2012, p. 183.

¹⁴ I. Bogdan (coord.), *Documente privitoare la Istoria Românilor culese din Arhive și Biblioteci Polone*, vol. II, 1601-1640, București, 1895, p. 615.

¹⁵ I. Eremia, *Relațiile externe ale lui Vasile Lupu (1634-1653)*, Chișinău, 1999, p. 66.

¹⁶ I. Sârbu, *op. cit.*, p. 51.

¹⁷ V. Motogna, *op. cit.*, p. 478.

¹⁸ *Ibidem*, p. 480.

¹⁹ Ș. Andreescu, *Restitutio Daciae*, vol. II, Ed. Albatros, București, 1989, p. 145.

²⁰ V. Motogna, *op. cit.*, p. 480-481.

reizbucnirea conflictului cu perșii, Istanbulul s-a grăbit să-l recunoască pe Gheorghe Rákóczi I ca principe al Transilvaniei. În schimb, Gheorghe Rákóczi I împreună cu nobilimea Transilvaniei s-a angajat în fața beilerbeiului de Buda, printr-un act de garanție din 2 decembrie 1636, să nu încheie niciun fel de înțelegere cu Imperiul și Polonia.²¹ Urmând politica tatălui său, în 1637, regele Vladislav al IV-lea s-a căsătorit, împotriva voinței celei mai mari părți a șleahței, cu Cecilia Renata, fiica împăratului Ferdinand al II-lea. Din acest motiv, spre sfârșitul anului 1637, Gheorghe Rákóczi s-a străduit să păstreze bunele raporturi cu Habsburgii de la Viena. A se hazarda împotriva lor, în acest moment, însemna pierderea principatului.²² În plus la 1637, în ciuda obținerii recunoașterii din partea Porții, temerile lui Rákóczi față de o intervenție a acesteia în Transilvania nu dispăruseră pe deplin, fapt ce reiese și dintr-un document din 14 iulie 1637. Îngrijorarea principelui se produsese pe fondul pregătirilor militare făcute de otomani la sud de Dunăre, fără a se ști cu exactitate care era direcția acestor trupe: Polonia sau Transilvania. Dar cum trupele implicate în aceste pregătiri erau insuficiente pentru o campanie împotriva Poloniei, se bănuia că ele se vor îndrepta spre Transilvania, unde ar fi ajuns foarte ușor, trecând peste podul de la Nicopole.²³ Și Ștefan Bethlen, într-o scrisoare către palatinul Nicolae Esterházy, din 8 august 1637, credea că turcii nu vor îndrăzni să-i atace pe polonezi cu aceste armate.²⁴ În final, temerile transilvănenilor față de o agresiune otomană s-au dovedit nefondate, armatele otomane fiind ocupate cu restabilirea ordinii în Crimeea și cu luptele din Iran. În perioada următoare, principele Gheorghe Rákóczi a încercat să menajeze susceptibilitățile Poloniei față de un posibil conflict transilvano-austriac, străduindu-se să convingă autoritățile de la Varșovia de bunele sale intenții. Principele Transilvaniei cunoștea, probabil, faptul că imperialii acționau pe lângă Curtea poloneză pentru a obține sprijinul acesteia în Războiul de 30 de ani. La rândul său, Curtea de la Viena, conștientă de aspirațiile lui Gheorghe Rákóczi de a ocupa teritoriile din estul Ungariei, încerca să obțină sprijinul unor magnați din zona sud-vestică a Poloniei, cu ajutorul cărora putea să recruteze soldații doriți, care ar fi putut să intervină în cazul unei agresiuni din partea principelui transilvan. În acest sens, palatinul Ungariei, Nicolae Esterházy a corespondat cu palatinul Cracoviei, Stanisław Lubomirski. Într-o scrisoare din 3 iunie 1639, către palatinul Ungariei, Lubomirski spera să aibă numeroase ocazii, în care să-și dovedească credința față de împărat, „mai ales după ce zvonul începe să se răspândească la noi despre planurile noi ale principelui Transilvaniei contra împăratului” care „înrolează soldați și ar vrea să se unească cu rebelii”.²⁵ În iulie 1639, palatinul Ungariei îi cerea împăratului să elibereze soldații poloni - probabil mercenari angajați în slujba Vienei - pentru starea lucrurilor ungare și transilvane și să trimită „câteva onorarii” palatinului de Cracovia, Stanisław Lubomirski, ca să angajeze soldați poloni necesari în cazul unor amenințări neprevăzute sau al unor incursiuni ostile.²⁶ Nicolae Esterházy l-a anunțat, cu această ocazie, pe împărat că „dacă transilvănenii ar vrea să năvălească” Stanisław Lubomirski era gata să intervină.²⁷ Se pare totuși că acestea nu

²¹ T. Gemil, *Țările Române în contextul politic internațional 1621-1672*, București, 1979, p. 93.

²² *MCRT*, tom X, p. 130.

²³ *Magyar Országos Levéltár*, Colecția Magyar Cancelláriai Levéltár, Fond A 98 Transylvanica, Fasc. 9, doc. 54, în continuare *MOL*.

²⁴ *Ibidem*, doc. 54, p. 1054.

²⁵ *Ibidem*, Fond A 98 Transylvanica, Fasc. 10, doc. 9, p.

²⁶ *Ibidem*, Fond A 98 Transylvanica, Fasc. 10, doc. 9, p. 33

²⁷ *Ibidem*, Fond A 98 Transylvanica, Fasc. 10, doc. 9, p. 34

erau decât zvonuri, din moment ce, într-o scrisoare din octombrie 1639, către marele hatman Koniecpolski, principele Gheorghe Rákóczi se destăinuia că „niciodată nu a dorit să ia armele împotriva regelui Ungariei”. Această declarație a lui Rákóczi a fost pe placul lui Koniecpolski, hatmanul arătându-se încântat de relațiile pașnice ale principelui cu toți vecinii.²⁸ Atitudinea principelui transilvan se încadra în tendința relațiilor otomano-polone, de după 1634, de a menține pacea între cele două state. Reînnoirea tratatului dintre otomani și polonezi, în anul 1640, a pus capăt și speranțelor împăratului într-un ajutor din partea Uniunii polono-lituaniene, fiind greu de crezut că „regatul Poloniei, cu voința regelui, va viola tratatul cu turcii, mai puțin ne va veni nouă (n. n. imperialilor) în ajutor, a dovedit acest lucru, prin exemplu”.²⁹ Asigurat acum, din partea polonezilor, principele Transilvaniei dorea să-și consolideze relațiile cu Țara Românească și Moldova. La 7 mai 1640, a sosit la Alba Iulia delegația munteană, în frunte cu arhiepiscopul transalpin și vornicul Hrizea, pentru a reînnoi alianța dintre Transilvania și Țara Românească. Rezultatul negocierilor a fost un tratat întărit prin jurământ „nu numai cu principele Transilvaniei, ci și cu țara și stările sale”. Se pare că alianța a fost încheiată în prezența și cu contribuția unui trimis polonez, aflat în acel moment, în Transilvania.³⁰ La acest tratat cu Matei Basarab, se adaugă cel din 1638 cu Vasile Lupu și înțelegerea dintre cei doi domnitori, realizată cu medierea principelui transilvan. Prin aceste înțelegeri, Gheorghe Rákóczi devenea arbitru spațiului românesc și exercita o anumită autoritate asupra Țărilor Române de la sud și răsărit de Carpați, ceea ce nu era în interesul Porții, având în vedere antecedentele din relațiile otomano-transilvane, din urmă cu câțiva ani și care se temea de o eventuală alianță a acestor țări cu regele Poloniei sau de reînvierea vremurilor lui Mihai Viteazul. Pentru a preveni acest lucru, în înțelegerea care s-a încheiat între sultan și regele Poloniei, se prevedea: „ca polonii să nu pună la dispoziție vreun ajutor Transilvaniei, Moldovei și Valahiei; nici să permită ca soldații să se adune în regatul său și să cumpere bunuri de la aceștia”. Informându-l despre această înțelegere pe Gheorghe Rákóczi, la 1641, un anume Georgius Falkosich îi recomanda principelui Transilvaniei, ca „în condițiile prejudicioase ale Transilvaniei să sprijine pacea cu provinciile vecine”.³¹ Se pare totuși că Poarta s-a înșelat, în legătură cu intențiile principelui transilvan, pentru că acesta începuse deja să se gândească la participarea sa la Războiul de 30 de ani, iar alianțele cu Țara Românească și Moldova erau menite să asigure liniștea la frontierele sale estice și sudice. Dorința lui Gheorghe Rákóczi de a participa la Războiul de 30 de ani era condiționată însă de primirea unor garanții, din partea viitorilor aliați și de obținerea consimțământului din partea Porții, care l-ar fi protejat, astfel, de un atac venit dinspre Uniunea polono-lituaniană, așa cum se întâmplase, în vremea lui Gabriel Bethlen. Temerile lui Gheorghe Rákóczi legate de un atac dinspre Uniunea polono-lituaniană erau justificate, pentru că în acel moment și regele Vladislav al IV-lea cocheta cu ideea de a interveni în Războiul de 30 de ani, dar îi lipsea motivația unor beneficii materiale, purtând, în acest sens, ample negocieri cu Habsburgii. La 1642, regele Vladislav al IV-lea a prezentat un proiect de a relua Silezia ca parte a statului

²⁸ I. Hudiță, *op. cit.*, p. 62.

²⁹ MOL, Fond A 98 Transylvanica, Fasc. 10, doc. 38, p. 175.

³⁰ Hurmuzaki, vol. IV/1, p. 656-657.

³¹ MOL, Fond A 98 Transylvanica, Fasc. 10, doc. 57.

polonez, în schimb, el renunța la coroana Suediei și încuraja Danemarca să intre în război,³² dar planul său nu a fost acceptat de rudele sale de la Viena, motiv pentru care regele polonez a abandonat ideea de a se alătura coreligionarilor săi. Oricum chiar dacă cererile sale ar fi fost acceptate de către împărat, este greu de crezut că Seimul polonez și-ar fi dat acordul pentru o asemenea intervenție.

Căsătoriile erau și ele un bun prilej pentru întâlniri și pentru încheierea unor noi alianțe, jucând un rol foarte important în epocă. În pofida divergențelor existente, ca state vecine Transilvania și Uniunea polono-lituaniană își trimiteau reprezentanții la asemenea ceremonii. Astfel, la nunta lui Gheorghe Rákóczi al II-lea, moștenitorul tronului transilvan, cu Sofia Báthory (a cărei mamă era poloneză) au fost prezenți mai mulți nobili din Regatul polono-lituanian. „În 3 februarie 1643, cu mare pompă s-au ținut nunta lui Gheorghe Racoți celui Tiner cu Sofia, fata lui Ștefan Báthori, în care au fost de față nu numai toți domnii Transilvaniei, ci și solii altor neamuri: al împăratului romanilor, Iacusicie, episcopul Agriei, al craiului Poloniei, Vladislav IV, duxul Ioann Radzivil, palatinul Vilnei, duxul Curlandei...”³³ Este cunoscut, de asemenea, rolul jucat de principele Transilvaniei în intermedierea căsătoriei dintre Maria Lupu, fiica lui Vasile Lupu, și Janusz Radziwiłł. La 26 septembrie 1643, la Alba Iulia soseau solii ducelui Radziwiłł, care solicitau principelui sprijin, în vederea încheierii unei căsătorii, între stăpânul lor și domnița Maria. „Zestrea mare” obținută, prin contractarea acestei căsătorii, i-ar fi ajutat „să facă apoi pregătirile trebuitoare, în vederea planului amintit”³⁴ Motivul implicării principelui transilvan, în negocierile pentru obținerea mâinii domniței moldovene, îl aflăm de la Ioan Kemény, este vorba de mai vechea dorință a protestanților polonezi, în fruntea cărora se găsea familia Radziwiłł, de a-i înlocui pe regii catolici din familia Vasa. Între posibili pretendenți la tronul Uniunii polono-lituaniene, principii Transilvaniei ocupau un loc de frunte. „În anul 1643 ... sosiseră niște soli de-ai prințului lituanian Janusius Radziwill, care ceruseră principelui să-i obțină fata voievodului Lupu, zicând că Vladislav, regele de atunci al Poloniei, nu va trăi mult, iar în perioada interregnului să se aducă dispoziții cum că ar fi ales un rege evanghelic. Ei se gândeau la principe sau la fiii săi”³⁵ La nunta desfășurată, în capitala Moldovei, au fost prezenți trimisul regelui Vladislav al IV-lea, Ioan Kemény și Acațiu Barcsai, reprezentându-l pe principele Transilvaniei, dar și numeroși magnați și nobili, atât din Uniunea polono-lituaniană, cât și din alte țări.³⁶ Într-o scrisoare din 30 decembrie, 1643 regele Vladislav al IV-lea îi mulțumea principelui Gheorghe Rákóczy I pentru favorizarea căsătoriei dintre principele Janusz Radziwiłł cu fiica lui Vasile Lupu și-l roagă „să ducă mai departe această idee spre îndeplinirea acelor lucruri”,³⁷ fără a ne spune, însă la ce fel de lucruri se referă.

³² J. Leszczyński, „La Silésie dans la politique Européenne aux XIV-XVIIe siècles”, în *Acta Poloniae Historica*, nr. 22, 1970, p. 103.

³³ G. Șincai, *Opere*, tom III, București, 1969, p. 54.

³⁴ *Călători străini despre Țările Române*, vol. V, București, 1973-1976, p. 134.

³⁵ I. Kemény, *op. cit.*, p. 191.

³⁶ *Călători*, vol. V, p. 135-137.

³⁷ A. Veress, A. Veress, *Documente privitoare la Istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești. Acte și scrisori*, vol. X, București, 1931-1938, p. 160.

Intrarea Transilvaniei în Războiul de 30 de ani a modificat relațiile dintre cele două state, Vladislav al IV-lea fiind mai degrabă un dușman al otomanilor decât al Habsburgilor cu care era, de altfel, rudă apropiată.³⁸

Relațiile principatului transilvan cu Uniunea polono-lituaniană au fost influențate de relațiile dintre Imperiul Otoman, sub a cărui suzeranitate se afla Transilvania, cu Uniunea polono-lituaniană și cu Imperiul Habsburgic. Legăturile dintre Varșovia și Viena și politica, în general, antihabsburgică a principelui Gheorghe Rákóczi I, au făcut ca relațiile dintre cele două state să nu fie dintre cele mai cordiale. În perioada abordată mai sus, Transilvania încerca să-și consolideze statutul în relațiile cu Imperiul Otoman și eventual să-și extindă teritoriul, prin participarea la conflictele împotriva Imperiului Romano-German. Uniunea polono-lituaniană era conștientă, la rândul său, că modificarea statutului Transilvaniei sau a celorlalte Țări Române i-ar fi adus pe turci mult mai aproape de Varșovia, motiv pentru care privea, cu îngrijorare, la orice acțiune a Porții, în spațiul românesc.

Relațiile tensionate ale lui Gheorghe Rákóczi I cu Înalta Poartă, din prima parte a domniei și politica pacifistă promovată de către regele Vladislav al IV-lea, în anii '30 ai veacului al XVII-lea, au făcut ca apropierea de Uniunea polono-lituaniană să fie o constantă a principelui transilvan. Ulterior, împăcarea principelui cu Poarta și implicarea Transilvaniei în Războiul de 30 de ani au dus la încordarea relațiilor dintre cele două state, pentru ca în ultimii ani de domnie să se încerce o apropiere în vederea organizării unei mari coaliții antiotomane.

BIBLIOGRAFIE:

- Andea, S., Andea, A., „Principatul Transilvaniei în vremea Rákóczeștilor”, în *Istoria românilor*, vol. V, București, 2012.
- Andreescu, Ș., *Restitutio Daciae*, vol. II, Ed. Albatros, București, 1989.
- Bogdan, I. (coord.), *Documente privitoare la Istoria Românilor culese din Arhive și Biblioteci Polone*, vol. II, 1601-1640, București, 1895, p. 615.
- Călători străini despre Țările Române*, vol. V, București, 1973-1976.
- Eremia, I., *Relațiile externe ale lui Vasile Lupu (1634-1653)*, Chișinău, 1999.
- Gemil, T., *Țările Române în contextul politic internațional 1621-1672*, București, 1979.
- Gierowski, J. A., „L'Europe Centrale au XVIIe siècle et ses principales tendances politiques”, în *Доклады Конгресса*, tom I, Moscova, 1973.
- Hudiță, I., *Histoire des relations diplomatiques entre la France et la Transylvanie au XVIIe siècle (1635-1683)*, Paris, 1927.
- Hurmuzaki, E., *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. XV/2, București, 1894-.
- Kemény, I., *Memorii*, Cluj-Napoca, 2002.
- Keul, I., *Early Modern Religious Communities in East-Central Europe. Ethnic Diversity, Denominational Plurality and Corporative Politics in the Principality of Transylvania (1526-1691)*, Leiden și Boston, 2009.
- Kraus, G., *Cronica Transilvaniei 1608-1665*, București, 1965. Lupaș I., *Din istoria Transilvaniei*, București, 1988.

³⁸ I. Lupaș, *Din istoria Transilvaniei*, București, 1988, p. 89.

Leszczyński, J., „La Silésie dans la politique Européenne aux XIV-XVIIe siècles”, în *Acta Poloniae Historica*, nr. 22, 1970.

Lupaș, I., „Sfârșitul suzeranității otomane și începutul regimului Habsburgic în Transilvania”, în *Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Istorice, Seria III*, tom XXV, Mem. 19, 1943.

Monumenta Comititalia Regni Transsylvaniae, vol. IX, X, Budapesta, 1881-1898.

Magyar Országos Levéltár, Colecția Magyar Cancelláriai Levéltár, Fond A 98 Transylvanica.

Motogna, V., „Epoca lui Matei Basarab și Vasile Lupu”, în *Cercetări istorice*, An XIII-XVI, nr. 1-2, Iași, 1940.

Radziwill, A. S., *Memoriale rerum gestarum in Polonia 1632-1656*, tom II 1636-1639, Warszawa, 1970.

Sârbu, I., *Relațiile externe ale lui Matei Vodă Basarab 1632-1654*, Timișoara, 1992.

Șincai, G., *Opere*, tom III, București, 1969.

Veress, A., *Documente privitoare la Istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești. Acte și scrisori*, vol. X, București, 1931-1938.